

Rovarász Híradó

26. szám, 2000. február

Ajándék

Svédországi tanulmányutam vége felé közeledve, törtem a fejem, milyen ajándékok után néztek. November vége felé jártunk. Az üzletek már akkor készülődtek a karácsony előtti bevásárlási rohamra. Az én terveimben azonban nem a szokásos családi bevásárlási elképzelések szerepeltek. Olyasmiket kerestem, amik jellemzőek Svédország ama déli csücskére, ahol dolgoztam. Hogy érzékeltessem, vagy legalábbis, hogy valamiféle csekély ízelítőt adhassak barátaimnak arról, amiben részem volt, ami itt körülvett: a svédek puritánságáról, praktikusságáról, de kiváltképpen arról, hogy milyen magától értetődő, belülről fakadó harmóniával élnek együtt a tájjal, a természettel. Ez szépen tükröződik a mindennapos használati tárgyaik díszítésében, a műalkotásaikban, az építészetükben, a városképben, egyszóval mindenben. Szóval, egy csepp Svédországot szerettem volna hazavinni. Persze, a félsz is belopódzott a szívembe. Vajon sikerül-e olyan kis ajándékokskákat összevadásznom, amelyek mindezt tolmácsolhatják? Mert hát szépen mutat a fából faragott, ízléses, ráfestett mintákkal díszített vajkenőkés, a pöttöm zsákocskába csomagolt fűszerkeverék, vagy a találó mozdulatban „elkapott”, faragott állatfigura az árus asztalán, sokszázmagával, tarka seregben, de kiszakítva környezetéből, egyszem magában vajon mit tud üzeni?

Persze egy tanulmányút elsődleges hozadéka az elért tudományos eredmény kell legyen. Mondanom sem kell, hogy ezt

itthon, a kis feromon csoportunkban részletesen megvitattuk. A „csomagolatlanul” bemutatott mérési eredményeket, benyomásokat, - ugye vehetjük ezeket is egyfajta ajándéknak?

A feromonológus társaimnak szóló szakmai részleteket mellőzve, ízelítőül, fésületlen formában, hadd említsek meg néhány „furcsaságot”. (1) Mindig minden működik. Legyen az műszer, az üvegház elektronikusan vezérelt párasítója, vagy egy egyszerű ajtókilincs. *Szinte félelmetes, nem?* (2) Az a sikk, hogy mindent „pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen”, úgy végeznek. Mindenki. *Vajon miért?* (3) A tudomány, mint mondták, ott is nehéz anyagi helyzetben van, de azért az a rovar feromonos csoport, amelyben dolgoztam (Alnarp), 14 fő kutatót számlál, a helyileg alig 20 perc autókázásra lévő másik feromonos csoport (Lund) pedig 24 főt. Hogy a Göteborgban, Stockholmban, Sundwallban, Vaxjöben működő kisebb csoportokat ne is említsem.... (v.ö.: a hazai egyetlen feromoncsoport, egy jelenlegi és egy reményteljes, leendő PhD. hallgatót is beleszámítva 4 tagú). *A svéd tudománypolitika erre miért áldoz ennyit, ha egyébként annyira gondosan megnézik mire is költsenek?*

Node, kissé elkalandoztam az ajándékoktól. Mit is „hozhatnék” Nektek? A svéd éjszakában egyszer csak, magam is meglepődve szemléltem, hogy szárnyra kapnak a gondolataim. Az jutott az eszembe, hogy ajándék az, hogy ott lehetek és dolgozhatok. Majd arra, hogy ajándék az Alnarp-i egyetem parkjában díszelgő, délceg, többszáz éves kocsányos tölgyek együttese, a fatörzseket alkonyatkor benépesítő téli araszolók serege, a gágogva délnek húzó vadlibák csapata. És szálltak az én gondolataim is messze, délnek, haza, feltartóztathatatlanul. Mert ajándék, féltett, minden kincsnél többet érő közös ajándékunk a Kétbükkfa-nyereg fennsleges bükköse, az ócsai égerláp, a Normafa lejtői, a Mátra csúcsai, az Alföld kamillavirágos szikesei, a Csiki-hegyek sziklagyepe, minden, minden...

Szőcs Gábor

**Köszöntjük a Magyar Tudományos
Akadémia Eötvös Koszorújával kitüntetett
Dr. Gozmány Lászlót**

A magyar molyiepkészet mentora, Dr. Gozmány László, a Magyar Természettudományi Múzeum lepkegyűjteményének nyugalmazott vezetője, a Madrid székhelyű spanyol La Sociedad Hispano-Luso-Americana de Lepidopterologia és a nemzetek fölötti Societas Europaea Lepidopterologica társaságok örökös tiszteletbeli tagját tudományos munkásságának elismerésül a Magyar Köztársaság miniszterelnöke a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös Koszorújával tüntette ki. A díj ünnepélyes átadására 1999. novemberében a Parlamentben került sor.

Bár Dr. Gozmány tagtársunk halálhírét keltette az amerikai The Lepidopterist's Society 1983-ban (News, No. 3., 47. oldal), ennek ellenére folytatta földi pályafutását. Nemrég múlt 78 éves és éppen befejezte a Microlepidoptera Palaearctica sorozat számára a Simmociidae család kötetének kéziratát.

Kedves Laci bácsi, még legalább két, eredményekben gazdag évtizedet kívánunk a lepkesznet elíziumi mezőin!

*Bálint Zsolt, Kun András, Peregovits László és
Ronkay László*

**Köszöntjük a Herman Ottó díjas
Dr. Nagy Barnabást**

Ez úton is köszöntjük Öt az eddigi munkássága elismeréseként a Magyar Biológiai Társaságtól kapott kitüntetések alkalmából. Nagy Barna széleskörű érdeklődése mellett már egyetemi éve alatt elkötelezte magát a rovartanak, azon belül is az egyenesszárnyúaknak. Szakdolgozata tárgyául a szilágysági Bükk népi méhészetét választotta, ám doktori értekezését már a Hortobágy szöcskevilágáról készítette. Első munkahelyei - a kolozsvári, majd a debreceni tudományegyetem - után hamarosan a Növényvédelmi Kutatóintézetbe került, ahol azóta is, immár ötvenedik éve dolgozik. A számos rovarcsoportot érintő növényvédelmi

állattan magas szintű művelése mellett (a kender rovar-kártevőtől a gyümölcskárosító darazsakon keresztül a kukoricamolyig), mindig tudott időt szakítani kedvenc Orthopteráinak a növényvédelmi vonatkozású hazai sáskajárások részletes kutatásán túl is. Az egyenesszárnyúak témakörében a rendkívül részletes, főleg a Kárpát-medence különböző tájaira kiterjedő faunisztikai és zoológiai munkák mellett többek között részt vett Kanada egyenesszárnyú faunájának feltárásában, és úttörő jellegű etológiai, táplálkozás-biológiai vizsgálatokat is végzett, melyek nagyobb, ma már klasszikusnak tekinthető összefoglaló Orthopterológiai művekben (Uvarov, Baccetti) is helyet kaptak. Emellett azonban népszerűsítő jellegű ismeretterjesztő cikkei is napvilágot láttak, az utóbbi időkben pedig vizsgálatainak fő témája az egyre nagyobb szerephez jutó természetvédelem és az ezzel kapcsolatos ökológiai problémák (fragmentáció, kipusztulás, kolonizáció) orthopterológiai megközelítése.

Az eddigi életműve rövid és természetesen nem teljes felvázolása után, tanítványként sokak nevében gratulálok Barna bátyámnak a Herman Ottó díjhoz, és kívánok a továbbiakban is hasonlóan lelkes kitartást a szöcskészethez-sáskászathoz!

Szövényi Gergely

MRT HIREK

A XXII. Magyar Rovarászati Napok 1999. november 19-21-én rendezte meg a Magyar Rovartani Társaság hagyományos Rovarászati Napokat. Az elnöki megnyitó után került sor a Rovarászati Napokra kiírt pályázatok eredményhirdetésére és a díjak kiosztására. A szakirodalmi pályázatok az alábbi helyezéseket érték el:

I. díj. Dr. Medvegy Mihály: Hogyan határozhatjuk meg egy rovarfaj veszélyeztetettségét? Magyarország cincéreinél veszélyeztetettség. (Coleoptera: Cerambycidae).

II. díj. Buschmann Ferenc: A Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet nagylepke (*Macrolepidoptera*) faunája I., faunisztikai alapvetés.

II. díj. Szalóki Dezső: Az Alpokalja Elateroidea (részben), Cleroidea, Lymexyloidea és Tenebrionoidea (részben) faunája. (Insecta: Coleoptera).

III. díj. Földessy Mariann - Rozner István: Adatok Torockó és környékének (Transsylvania) poloska faunájához. (Insecta: Heteroptera).

III. díj. Kutasi Csaba - Dr. Muskovits József - Rozner István: Adatok Torockó (Erdély) és környékének bogárfaunájához. (Insecta: Coleoptera).

Ez évben is a Rovarászati Napokon tagtársaink bemutathatták gyűjteményeiket az előadóteremben rendezett kiállítás keretében. A gyűjtemények az alábbi helyezéseket érték el a versenykategóriában:

I. díj. Podlussány Attila: Ausztráliai gyűjtési eredményei. (10 doboz)

II. díj. Rozner István: Gyűjtemény részletek. (3 doboz)

II. díj. Szalóki Dezső: Hovátország 1999. (3 doboz)

Versenyen kívül került bemutatásra Dr. Matskási Istvánnak, a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatójának, Brazíliában végzett gyűjtéseinek bogáranyaga. Ugyancsak megtekinthető volt néhány doboz bogár az MTM bogárgyűjteményének anyagából.

A rajz és grafika pályázatra beérkezett két anyagot a zsűri az alábbiak szerint jutalmazta:

II. díj. Szabóky Csaba: Erdei lepkék.

II. díj. Kovács Sándor Tibor: Rovarképek

A dia-versenyben az alábbi díjak kerültek kiosztásra:

I. díj. Dr. Haltrich Attila (szkennelt lepkefotók)

II. díj. Szénási Ágnes (5 dia + 2 fotó)

III. díj. Tóth Szabolcs (8 dia)

Oklevél: Dr. Patkó Ferenc (10 dia)

A péntek délutáni, a szombat délelőtti és délutáni előadói üléseken, igen nagyszámú hallgatóság előtt elhangzott előadások témája változatos volt. Hallhattunk a gubacsokról, a bujkáló szöcskéről, pajzsos kabócáról

előadásokat. Nagy örömmünkre szolgált, hogy a Rovarászati Napokon megtisztelt bennünket előadásával Dr. Rákossy László, a Román Lepidopterológiai Társaság elnöke, aki bemutatta a Tordai hasadék lepkefaunáját. Ugyancsak lepkészeti tárgyú előadást hallhattunk, az előzetes programon kívül, Dr. Székely Leventétől, aki néhány lepkefaj romániai elterjedését ismertette. Megismerhettük az Őrség természeti értékeit, a Bakonyi Természettudományi Múzeumnak a balatonfelvidéki Niregy-völgyben folyt kutatásait, valamint az 1999. évi MRT kirándulásának rovarügyi eredményeit. Izgatottan várta a hallgatóság azt a két élménybeszámolót, amelynek szereplői elkalauzoltak bennünket a koratavaszi Iránba (Fábián-Nádai-Rahmé-Székely) és a nyári Ausztráliába (Podlussány).

A péntek esti Klubesten avagy "zsíroskenyérpartin" az egyetem Zsibongójában alkalom nyílt az ismerkedésre, tapasztalatcserére és a jövő évi tervek szövögetésére.

November 21-én került sor az Almássy téri Szabadidő Központban a MRT és a Papilio Alapítvány közös rendezésében kiállításra és rovarbörzére. A negyedik alkalommal rendezett közös rovarbörze lassan kezdi elérni a nemzetközi színvonalat, ez megmutatkozik a növekvő érdeklődésben. Még soha ennyi kiállító és látogató nem volt itt, a megjelentek létszáma elérte a 600 főt. Persze a "nemzetközi színvonal" megmutatkozott a sok külföldi és hazai résztvevő áraiban is, amely általában német márkában jutott kifejezésre. Ezt a nemzetközi árat átfordítva magyarra találkozhattunk 25-30000 forintos trópusi lepkékkel, 40000 forintos óriáscincérrel, de természetesen a gyűjtők megtalálhatták a saját zsebüknek megfelelő árat is. Így lehetett hozzájutni már 10000 forintért is egy picivel kisebb óriáscincérhez (*Titanus giganteus*) vagy baráti áron egyéb rovarokhoz. Egyébként a cserére-megvételre felkínált rovarok és egyéb izeltlábúak széles választékban voltak kaphatók. Természetesen a lepkék és a bogarak vezették a sort, de találkozhattunk színes, érdekes formájú trópusi kabócákkal, élő és holt egyenesszárnyúakkal, és élő madárpókokkal is. Nem hagyhatjuk említés

nélkül a börzén megjelent kereskedőket, akik széles skáláját vonultatták fel a rovarászati eszközökből a rovardoboztól a rovarűtig. Az árak is széles skálán mozogtak, pl. a rovarűt 3,50 - 8,00 Ft között, de itt is megtalálta az érdeklődő a neki megfelelő árat. A börze sikerét jelzi a különféle TV-társaságok érdeklődése, akik filmre vették a bemutatott rovarszépségeket és több riportot készítettek a megjelentekkel. Reméljük, hogy jövőre ismét megrendezhetjük a Börzét.

Rozner István

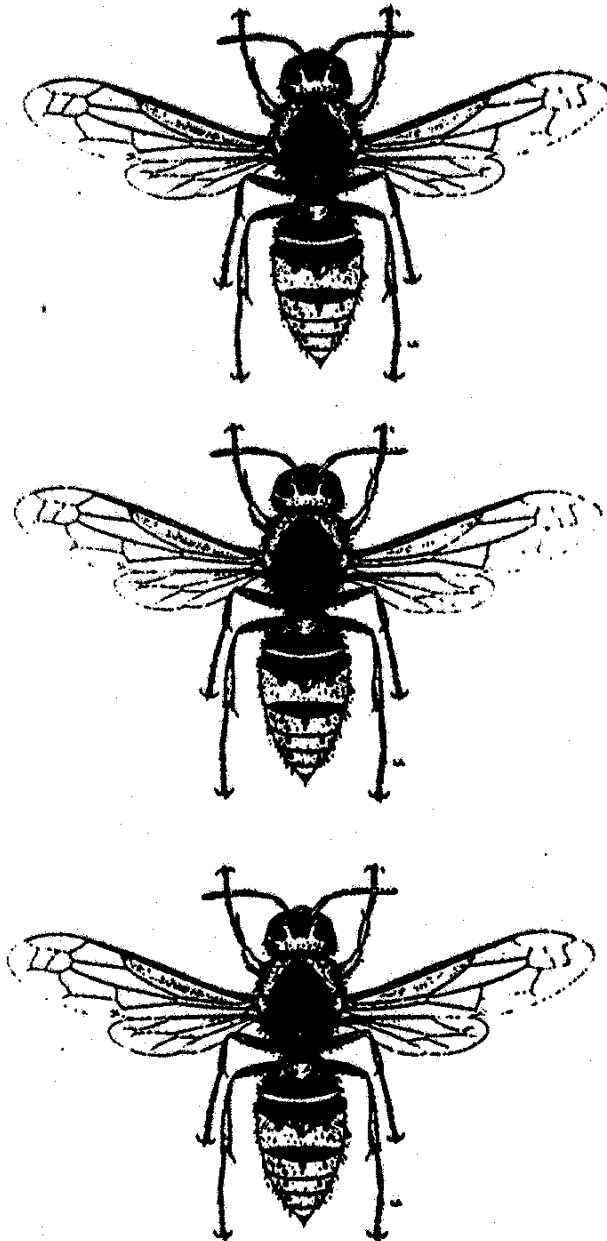
MEGFIGYELÉSEK, KÖZLEMÉNYEK

A lódarásról

A lódarazsak (*Vespa crabro*) életmódjának megfigyeléséről a téli időszakban csak kivételes alkalommal számolnak be. Ilyen a jelenleg időszerű híradás is. A lódarazsokról a közhiedelemben csaknem kizáróan negatív hiedelmek terjedtek el. A kisebb természetű, sárga-fekete színű német darazsak szúrásait sokan tapasztalták, azok csupán néhány napig tartó kellemetlenséget okoznak. Az Európa legnagyobb rovarai közé tartozó, rozsdabarna-sárga-fekete színű lódarazsak csoportos támadása a hírek szerint még a lovakat is megölte, sőt egyetlen lódarázs szúrása már több ember életét is kioltotta, amit azóta kö-emléktáblák bizonyítanak.

Fakósárga, barnacsíkos fészkek nemcsak faodukban, hanem emberi települések kevésbé zavart padlásain is felkeltették az emberek figyelmét és veszedelmes híruk miatt, eltávolításuk módja iránt is gyakran érdeklődnek. A lódarazsak valójában hasznos rovarpusztítók, egyetlen nyáron át tartó társas életük miatt bemutatásukat a természettudományi múzeumok kiállításain a látogatók közérdeklődése igényli. Rovartani Társaságunk tagja a következőkben számol be a hideg, téli napokban időszerű nem hétköznapi élményeiről.

Baja környéki ártéri erdőben az elmúlt év májusában, különös ismétlődő zugásra lettem figyelmes. A jellegzetes zugás egy Tájvédelmi Őrház-hoz vezetett. A palatető körül néhány lódarázs serénykedett. Az odarepülőket a szájukban tartott kisebb-nagyobb fatörmelékgömb vagy táplálék-rovar súlya miatt nehézkesen repülve tűntek el a bejáratban, amely a tető és a széldezkák között volt s amelyet a darazsak 2 cm-re kisebbítettek, sőt rossz időjárásakor be is falaznak. Néhány őrszem a tető pereméről figyelmesen pásztázta a környéket. Hallottam, hogy a meleg nappalokon tevékenységüket kockázatos közelebről szemlélni, mert ott, a többi igazi darázshoz hasonlóan, ezek is gyorsan támadnak, nem úgy mint a poszméhek vagy a padlásdarazsak. Elhatároztam, hogy

egy hűvösebb hajnalban lesem meg a fészeképitő lódarazsakat. Amikor zseblámpámmal megvilágítottam a fészket, a fénycsóva alaposan felborzolta a darazsak nyugalmát, pedig akkor még csak egy kisebb labdányi, két lépsorból álló félig burkolt fészket pillantottam meg. Rövidesen a darazsak ingerülten, félreéthetetlenül mozgolódni kezdtek. Jobbnak láttam, ha hirtelen mozdulatok nélkül, mielőbb elhagyom a padlás fedézetét. Később többször is felkerestem a darazsakat. Elbűvölt a szorgalmas munka és az egyre nagyobbodó építmény látványa. A meleg nyári napokon a fészek bejárata körül fantasztikus forgalom volt. Másodpercenként 3-5 lódarázs érkezett és ugyanannyi távozott. Augusztus elején még annyira bátor voltam, hogy éjszaka is meglestem a fészket. Minthogy a nagy meleg miatt már akkor is megállás nélkül, éjtnappallá téve tevékenykedtek, csak rövid ideig maradtam a padláson, nem merem életem kockáztatni. Még késő ősszel is sok darázs nyüzsgött a fészek körül. Alig vártam, hogy megérkezzenek a jelzett első fagyos éjszakák, amikor a fagy minimálisra csökkent a létszámukat. November végén két segítőtársammal együtt, a közben kapott utasításokat megfogadva, meszebről ható Lidokain-biokill spray-el, polyuretán habbal, védő injekcióval, zárt védő-ruházatban a Dunán motorcsónakkal közelítettük meg az erdőrészt. Több km-es gyalogösvényen értük el az őrházat. A két férfi biztosítás végett lent maradt, én pedig felmáztam a padlástérbe. Kb 70 cm magas, 55 cm széles és 35 cm mély óriásfészek tanúskodott a lódarazsak szorgalmáról. A fényképezés után a fészkekhez kúsztam, majd egy nagy foliásakkal a fészket gyorsan beborítottam, ezzel azt a külvilágtól elszigeteltem, majd a fóliásakat a deszkafalhoz erősítettem. A zsák bezárása előtt egy vattacsomót kloroformmal átitattam és a folia alá dugtam. Ez elaltatta a bentlakók tömegét, a néhány kimenekülőt pedig begyűjtöttem. Ezután a fészket késsel óvatosan leválasztottam a gerendáról és az oldalfalokról. Ekkor láttam először, hogy egy 10 emeletes többbezes lakosú pagodával van dolgom. A fóliásákba helyezett fészket ezután a

padlástérből a földszinten várakozó izgatott társaimhoz leeresztettem. A kábításból felocsúdó darazsak közben támadásba lendültek, de a fóliásakat hiába marcangolták, harapdálták, szúrták, nem tudtak belőle kibújni. Újabb adag kloroform hatására lecsendesedtek és örök álomba szenderültek. Hazaszállításkor már nekünk sem kellett a sikerért izgulnunk, baj nélkül Bajára értünk, ahonnan az a budapesti Magyar Természettudományi Múzeum gépkocsiján a kiállításokat készítő szakemberhez került. A jövőben megnyíló Magyarország Állatvilága c. tv kiállításon a 10 emeletes óriási fészket majd mindenki láthatja.

Párducz Erzsébet és Móczár László
(A lódarázs rajzát Weber Mihály készítette)

Rekviem egy bogárcsaláért

Talán közismert, hogy számos család a mind mai napig nem találta meg végleges helyét a bogarak rendjén belül. Egy-egy család leválása vagy beolvadása egy másikba általában megütközést kelt azokban, akik a régi klasszikus határozókönyveken nevelkedtek. Ha azonban a régi vágású kollégák ellenszegülni próbálnak a változásoknak, nemigen tudnak más érvet felsorakoztatni a régi rendszer megtartása mellett, mint hogy „így szokták meg”. A bogarak sokáig elfogadott klasszifikációja ugyanis kevés kiragadott bélyegen, illetve az európai bogárfaunán alapult. Sok taxont persze nem lehetett belegyömmöszölni a már ismert családokba, ezek magányosan bolyongtak a bogarak rendszerében, máskor ide-oda csapódtak a különböző családok között, vagy pedig részét képezték olyan családoknak, amelyeket semmi nem tartott össze azon kívül, hogy a tagjaik nem fértek be máshová.

A fahéjbogarak (Colydiidae) családja pontosan ilyennek számított. Nem akarok senkit untatni a részletekkel, de az a Colydiidae család, amely még egységes volt a „Die Käfer Mitteleuropas” 1967-es kötetében, már három családként (Colydiidae, Anommidae, Cerylonidae) szerepel a Fauna Hungariae 1993-ban megjelent 170. füzetében. Azóta még egy család levált, a Bothrioderidae, amelybe viszont

beolvadt az Anommatidae. Az „igazi” Colydiidae családból egyes genuszok pedig átvándoroltak a gyászbogarakhoz (Tenebrionidae) és az álormányosokhoz (Salpingidae). A hajdani család utódai ma már két családsorozatba spricceltek szét.

Most pedig a Colydiidae család is megszűnt önállónak lenni. Egy nemrég megjelent, igen alapos cikk (Slipinski, S.A. & Lawrence, J. F. 1999: Phylogeny and classification of Zopheridae sensu novo (Coleoptera: Tenebrionoidea) with a review of the genera of Zopherinae (excluding Monommatini). – *Annales Zoologici* 49 (1–2): 1–53) egyesítette a családot a Monommatidae és Zopheridae családokkal; az egyesítéssel létrejött taxon a Zopheridae nevet viseli. A cikk meggyőző érveket sorakoztat fel a csoport monofiletikus volta mellett, de hát a külső megjelenést illetően igen különböző állatok kerültek egymás mellé.

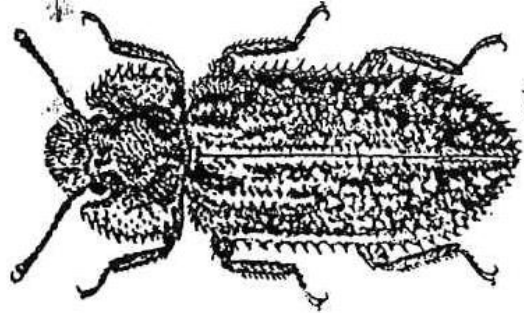
A „rég” Monommatidae család fajai nem élnek Európában. Ovális testű, 2–10 mm hosszú bogarak, jellemző rájuk, hogy a két szemük teljesen a homlokukra tolódott, és középen szinte összeér; tudományos nevük is innen ered. Általában kéreg alatt, vagy rothadó növényi anyagokban élnek.

A „rég” Zopheridae tagjai igen változatos külsejű jószágok; őket magukat a gyászbogarakból választották le nem is olyan régen, majd róluk is levált az Ulodidae. Legismertebb képviselőik az Amerikában élő nagy, lomha *Zopherus*-fajok, amelyeket a helybeliek „ironclad beetles” (azaz „páncélbogarak”) néven emlegetnek. Legfőbb ismertetőjelük, hogy elképesztően kemény szárnyfedőiken kalapáccsal is alig lehet átvérni a rovartűt. A Magyar Természettudományi Múzeum Bogár-gyűjteményében van egy *Zopherus*-példány, amelynek a páncéljába kis mélyedéseket vájtak, és ezekbe színes üvegből készült „áldrágaköveket” helyeztek. A bogárhoz még egy aranyozott lánc is tartozik, néhai Kaszab Zoltán szerint ezen vezetgették a kövekkel kivert bogarat.

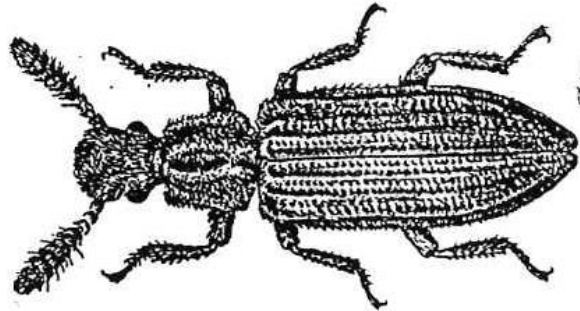
Nehéz megszokni, hogy ezek a szörnyetegek egy családba tartoznak a hazánkban is oly közönséges, kéreg alatt élő szalagos héjbogárral (*Bitoma crenata*), de nincs mit tenni, mint

elfogadni az új helyzetet. A faunafüzetben felsorolt hazai genuszok közül egyébként a *Pycnomerus* (illetve annak új szinonimja, a *Dechomus*) a Zopherinae alcsaládba került, a többi pedig a Colydiinae-be tartozik. A Rovarász Híradó jelen számának egyes képei néhány Zopheridae-fajt ábrázolnak.

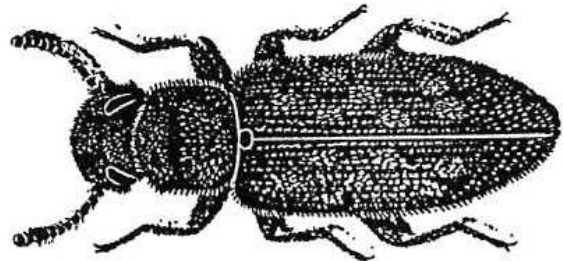
Merkl Ottó

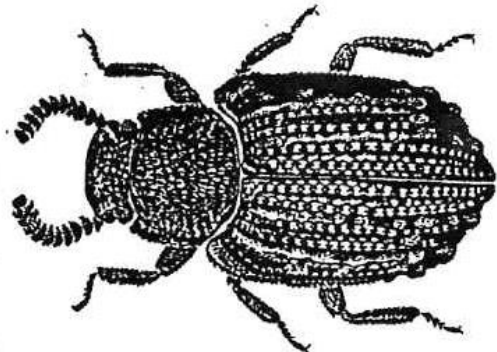
Endophterus muricollis (Fussler)

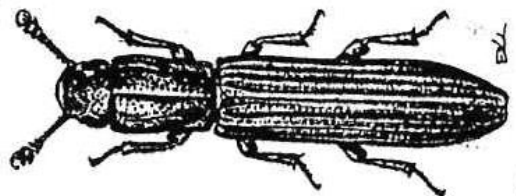
Orthocera clavicornis (Larsson)

Docalis furerosus (Hope)

Cotulodes brindabellae Slipinski et Lawrence

Zopherus elongatus Faxon

A nappali lepkék új rendszertana

Több évtized telt el a *Fauna Hungariae* XVI. kötet általános bevezetőjének megjelenésétől (Gozmány L., 1975: Lepkék. *Fauna Hung.* No. 75) és a könyvészeti ritkasággá vált *Diurna* füzet megszületése óta (Gozmány L., 1968: Nappali lepkék – *Diurna. Fauna Hung.* No. 91). És bár időközben megjelent a Zootaxonómia egyetemi tankönyv (Papp L., szerk., 1996: *Zootaxonomia*. MTM), azt a sok esetben gyökeres változást, amit a lepkék rendszertana számára hoztak a hetvenes-nyolcvanas évek kutatásai, nem tudta tükrözni. Nemcsak monofiletikus egységek rangjának, hanem azok változatosságának megítélésében is nagy átalakulások történtek. Általános tendencia itt is a családok redukciója (lásd Merkl Ottó kollégám fenti "rekviemjét") és az addig család illetve alcsaládként rendszerezett taxonok tribusszá illetve szubtribusszá minősítése.

Az alábbiakban – mintegy dióhéjban és részletekbe nem belebonyolódva – ismertetném a nappali lepkék megváltozott rendszertanát, megjegyezve, hogy egy nagyobb lélegzetű és részletes munka írása a *Folia ent. hung.* részére már folyamatban van. A lista elkészítésekor két munkára támaszkodtam (lásd a források hivatkozást a közlemény végén), ezek alapján készítettem el az alábbi rendszeres névjegyzéket, a következőképpen. 1. A magyar elnevezések a Gozmány által (lásd *Folia ent. hung.* 55: 429–445) javasolt módon tükrözik a rendszertani kategóriákat. 2. Mivel a családok összetétele sok esetben megváltozott, új és egységes magyar rendszertant alkottam. 3. A magyar elnevezésben a lepke szót mindenütt elhagytam, mivel szükségtelenné tartom; állandó használatával a név elveszíti légiességét (gondoljunk csak pl. a madárnevekre: harkályt és nem harkálymadarat mondunk...). 4. Ahol a családot vagy alcsaládot hazai genusok képviselik, azokat megemlítem. A különböző, általam eszközölt magyar névváltoztatásokra, szinonimákra és azok okaira a már említett készülő tanulmányomban térek ki, ahogy ismertetem a rendszertani kutatások eredményeit is.

PAPILIONOIDEA (PILLANGÓFORMAJÚAK ÖREG-RENDJE)

HESPERIOIDEA (BÚSKASZERŰEK ÖREGCSALÁDJA)

Hesperilidae (Búskafélék családja)

Coeliadinae. Az Óvilág trópusi területein.

Pyrrhoipyginae. Neotrópikus alcsalád.

Pyrginae (Pöttyöskeformák). Kozmopolita, a neotrópiszban különösen fajgazdag. Nálunk a *Carcharodus*, *Erynnis*, *Pyrgus* és a *Splialia* genusok képviselik.

Heteropterinae (Tükröskeformák). Kozmopolita, csak az Indo-Ausztrál régióbból hiányzik. Nálunk a *Heteropterus* és a *Carterocephalus* genusok képviselik.

Trapezitinae. Az Indo-Ausztrál régióban.

Hesperlinae (Búskafélék). Kozmopolita, a neotrópiszban különösen fajgazdag. Nálunk a *Hesperia* és az *Ochlodes* genusok képviselik.

PAPILIONOIDEA (PILLANGÓSZERŰEK ÖREGCSALÁDJA)

Papilionidae (Pillangófélék családja)

Baroniinae. Egyetlen faja ismert.

Parnassinae (Apollóformák). Holarktikus, nálunk a *Parnassius* és a *Zerynthia* genusok képviselik.

Papilioninae (Pillangóformák). Kozmopolita, nálunk a *Papilio* és *Iphiclydes* genusok képviselik.

Pleridae (Fehérkefélék családja)

Dismorphinae (Felemásszárnyú-formák). Neotrópikus, egyetlen óvilági genus a nálunk is előforduló *Leptidea*.

Pseudopontinae. Egyetlen faja ismert.

Pierinae (Fehérkeformák). Kozmopolita. Nálunk az *Anthocharis*, *Aporia*, *Pieris* és *Pontia* genusok képviselik.

Colladinae (Kéneskeformák). Kozmopolita. Nálunk a *Colias* és a *Gonepteryx* genusok képviselik.

Lycaenidae (Tüzecekefélék családja)

Rhodininae (Mozaikocskafélék). Kozmopolita, nálunk a *Hamearis* genus képviseli.

Portinae. Az óvilág trópusi területein.

Miletinae. Az óvilág trópusi területein, pár faja a holarktikumban is.

Curetinae. Orientális, egy-két faja az óvilág mérsékeltövi területein.

Lycaeninae (tüzecekeformák). Kozmopolita, nálunk három tribusz képviseli, a *Lycaenini*

(*Lycaena*), Theclini (*Callophrys*, *Neozephyrus*, *Satyrium*, *Thecla*) és a Polyommatai (*Aricia*, *Cupido*, *Celastrina*, *Glaucopsyche*, *Lampides*, *Leptotes*, *Scolitantides*, *Plebejus* *Polyommatus*).

Nymphalidae (Nimfafélék családja)

Libytheinae (Csőröskeformák). Kozmopolita, nálunk a *Libythea* genus képviseli.

Heliconiinae (Csillérformák). Neotrópikus és holarktikus. Nálunk az *Argynnis*, *Boloria*, *Issoria* és *Speyeria* genusok képviselik.

Nymphalinae (Nimfaformák). Kozmopolita, nálunk az *Araschnia*, *Melitaea*, *Polygonia* és a *Vanessa* genusok képviselik.

Limenitinae (Császárfalkaformák). Kozmopolita, nálunk a *Limenitis* és a *Neptis* genusok képviselik.

Charaxinae. Pántrópikus, de néhány faja behatol a mérsékelt övi területekre is (pl. *Charaxes jasius*).

Apaturinae (Szinjászóformák). Kozmopolita, nálunk az *Apatura* genus képviseli.

Morphinae. A Neotrópiz és az Indo-ausztrál régiók trópusi területein.

Satyrinae (Szemecskeformák). Kozmopolita, nálunk a hagyományos Satyridae családba sorolt genusok képviselik.

Calinaginae. Egyetlen sino-himalájai génusz képviseli.

Danainae. Kozmopolita, három tribuszra tagolódik: *Danaini* (Európában a *Danaus* genus képviseli), *Tellervini* és *Ithomiini*.

HEDYLOIDEA (HEDILIDASZERŰEK ÖREGCSALÁDJA)

Hedylidae (Hedilidafélék családja). Egyetlen neotrópikus genus (*Macrosoma*) képviseli.

Források: (1) Scoble, M.J., 1995². *The Lepidoptera. Form, Function and Diversity. 2nd edition.* The Natural History Museum, London, (2) Ackery, Ph. R., de Jong, R. & Vane-Wright, R. I., 1999: *The Butterflies: Hedyloidea, Hesperioidea and Papilionoidea.* In: Kristensen, N. P. (ed.): *Lepidoptera, Moths and Butterflies. 1. Evolution, systematics and biogeography.* Handbook of Zoology 4 (35), Berlin, de Gruyter.

Bálint Zsolt

KIÁLLÍTÁSOK

Rovarkiállítás Vászolyon

1999-ben immár negyedik alkalommal rendeztünk rovarkiállítást Vászolyon, július 24. és augusztus 22. között a „Vászolyi Nyár'99” kulturális hetek rendezvénysorozata keretében. A kiállítás most is nagy siker volt, amelyet Végh László szakszerű és színes kalauzolása mellett mintegy ötezren tekintettek meg. Se szeri, se száma azoknak a látogatóknak akik már rendszeresen visszajárnak a kiállítást megtekinteni.

Bár társaságunk tagjai közül sokan ismerik Vászolyt és környékét, valamint látták kiállításainkat (1997-ben a rovarászkirándulás egyik programja volt a község és a kiállítás megtekintése, valamint májusi ülésünkön divetítésen is megismerhették e vidéket), ismételten szeretnék szólni a községről, valamint az itteni rendezvények körülményeiről.

Vászoly a Balaton-felvidék egyik gyöngyszeme. (Nevét Vazul hercegről kapta, akinek itt szállása volt.) A 216 lelket számláló szép, tiszta, virágos, ezeréves történelmi múltra visszatekintő kis falucska a Pécselyi-medence peremén helyezkedik el a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén. Környezete különleges természeti és tájképi adottságokban, valamint botanikai, zoológiai és geológiai értékekben gazdag. Egyes részek kiemelt védettséget élveznek.

Ezen értékekre felfigyelve és megőrzésükre törekedve, valamint a község fejlesztését és kulturális életét elősegítendő néhány falubeli és idekötődő városi ember 1993-ban létrehozta a „Vászoly fennmaradásáért” Közalapítványt, amely azóta minden évben megrendezi „Vászolyi Nyár” kulturális heteket, melyek egyre ismertebbek és látogatottabbak a környék lakossága és üdülői körében. A községben csodálatos környezetben levő forrástó viziszínpadán, valamint a szép és kitűnő akusztikájú római katolikus templomban megtartott előadások színvonalára jellemző, hogy azokon olyan neves művészek is felléptek már, mint Kocsis Zoltán és Gregor József. Színvonalban nem maradnak el a „Vászolyi Galéria” kiállításai, melyeken évről évre neves népművészek, iparművészek, festők,

fotóművészek, szobrászművészek, különleges tárgyak gyűjtői mutatják be kollekciójukat. A kiállítások kuriózuma természetesen a már hagyományos rovarkiállítás, amely mindig a legtöbb látogatót vonzza és egyben a legtöbb bevételt (adományokból) hozza.

A 2000. évi rendezvényeknek különös jelentőséget ad a millennium évc, ugyanis a Magyar Millennium Kormánybiztos Hivatala Vászolyt a régió (Komárom-Esztergom, Fejér és Veszprém megyék) azon hat települése közé sorolta, melyeket támogatni kíván a millenniumi ünnepeksorozat keretében. Így ebben az évben fokozott figyelem fog fordulni a község és az itteni rendezvények felé.

E nagy lehetőséget kihasználva, az alapítvány kuratóriumának (és a látogatóknak) kérésére, a „Vászolyi Nyár 2000” kulturális hetek rendezvénysorozata keretében a 2000-ben is rendezünk rovarkiállítást július 15. és augusztus 20. között. A kiállítást a Magyar Rovartani Társaság Választmánya támogatásáról biztosította.

A jövő évi kiállítást az eddigiéknél is gazdagabban és színesebben szeretnénk megrendezni, ezért felkérem a Tisztelt tagtársakat hogy kiállításra érdemes anyagaikkal járuljanak hozzá ehhez, a Magyar Rovartani Társaság hírnevét is öregbítő célhoz. Szívesen fogadjuk a legmutatósbab és legváltozatosabb rovaranyagokat, mint például egyes rovarcsoportok, egy-egy terület rovarfaunájának, rovarok fejlődési alakjainak és élőhelyeinek (tápnövényeinek, rágásképeinek), rovarok szín- és alakutánzásának (mimikri) bemutatását stb. Természetesen örülnénk a természettudományi múzeumok részvételének is!

Várom jelentkezését azoknak, akiknél kérésem kellő érdeklődésre és támogatásra talált (1115 Budapest, Bartók Béla út 86.; telefon: 386-86-64; e-mail: retezar@mail.matav.hu).

Retezár Imre

Az 1999. évben Végh László és a MRT nyolc tagja – Fábán György, Marosi Pál, Gaskó Kálmán, Medveggy Mihály, Nádai László, Retezár Imre, Csóvári Tibor, Szabóky Csaba – több nagysikerű rovarkiállítást rendezett az országban. A bemutatott anyagot először április 23-25-ig láthatta a budapesti Kertészeti

Egyetemen a kb. 20000 fő érdeklődő. Ezután a kiállítás a keszthelyi PATE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Karára vándorolt, ahol 2 hétig, május 16-30-ig tekinthette meg a közel 5000 látogató.

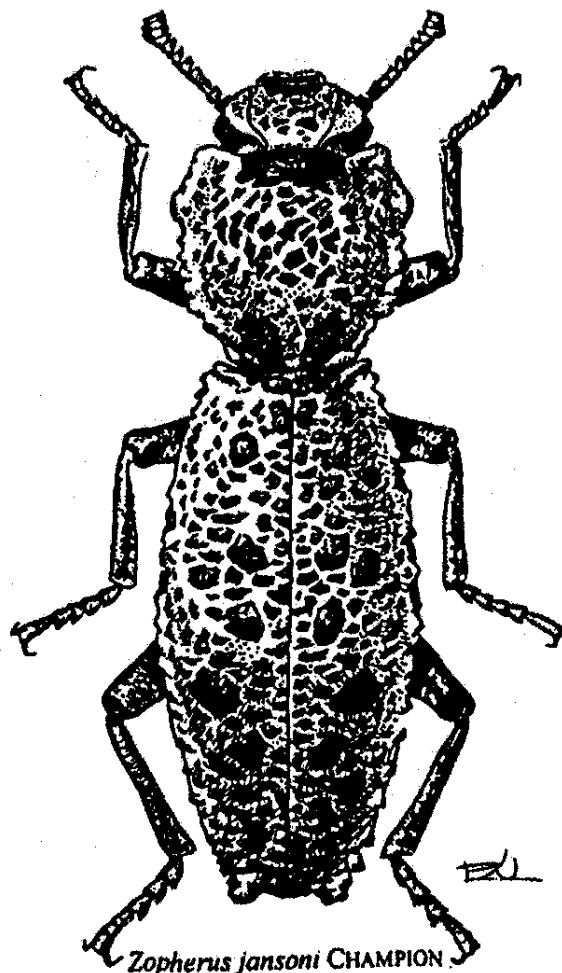
Immár évek óta hagyományossá vált a nyári Vászolyi Napok keretében megrendezett rovarkiállítás ebben a kis balatonfelvidéki faluban. Ez évben sem volt másképp. Július 16 és augusztus 22 között mintegy 6000 környékbeli és a Balatonon üdülő vendég láthatta a bemutatott gyönyörű rovaranyagot és hallgathatta Végh László tagtársunk lelkes ismertetőit. Ujra csak gratulálni tudunk a kiállítások rendezőinek a rovarászat bemutatásáért, és az ismeretterjesztésért.

Előrejelzés – A 2000. évre eddig két kiállítás lett lekötve Végh László és az MRT tagok által:

Március 17-19-ig a Kispesti Művelődési Otthonban. Megtekinthető naponta 9-17 óra között.

Április 21-30-ig Budakalászon látható a kiállítás 10 napig.

Rozner István

Zopherus jansonii CHAMPION

SZAKIRODALMI FIGYELŐ

Crisicum I. – A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság időszaki kiadványa. Szarvas, 1998. – A kötetben a következő rovarani tárgyú cikkek találhatóak:

Nagy Barnabás és Szövényi Gergely: Orthoptera együttesek a KMNP területén.

Kozár Ferenc és Konczné Benedicty Zsuzsa: Adatok a KMNP és környéke pajzstetű (*Homoptera: Coccoidea*) faunájának ismeretéhez.

Szentkirályi Ferenc: Fátyolka együttesek (*Neuroptera: Chrysopidae, Hemerobiidae*) fénycsapdás monitorozása a KMNP térségében.

Merkli Ottó: Vizsgálatok a Szarvasi Arborétum bogárfaunáján (*Coleoptera*).

Csász Sándor és Tartally András: Adatok a KMNP hangyafaunájához.

Csóka György: A KMNP tölgyön élő gubacsdarazsai.

Somogy Megyei Múzeumok Közleményei 1998 – A kötet a következő rovarani tárgyú cikkeket tartalmazza:

Ábrahám Levente: Tanulmány a hazai vízi életmódú recésszárnyú faunáról. (*Neuroptera: Osmylidae, Sisyridae*).

Haris Attila: A Somogy Megyei Múzeum levéldarazs gyűjteménye (*Hymenoptera, Symphyta*).

Borsos Sándor: Adatok Marcali környékének cincérfaunájához. (*Coleoptera: Cerambycidae*).

Acta 1998 – Megjelent a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum és a csíkszeredai Csíki Székely Múzeum közös kiadványa. A kétkötetes színes múzeumi évkönyv egy rovarászati tárgyú publikációt tartalmaz.

Podlussány Attila: Két új ormányosbogár faj a Székelyföldről (*Coleoptera: Curculionidae*).

Arquiros de Zoologia – Vol. 35, Fasc 1. Museum de Zoologia de Universidade de Sao Paulo, 1998 A cincérgyűjtők és kutatók figyelmébe ajánlom a kötetben található Aerenicini Lacordaire, 1872 revíziót (*Coleoptera: Cerambycidae, Lamelinae*).

Bollettino della Soc. Ent. Italiana – Vol. 131, Fasc II., Genova, 1999. Több érdekes közlemény között találunk egy revíziót is,

melyet az ormányosbogár-gyűjtők figyelmébe ajánlok:

Magnano: *Otiorhynchus* genus *Sulcorhynchus* almenének revíziója. (*Coleoptera: Curculionidae*)

A felsorolt kiadványok megtalálhatók a Magyar Természettudományi Múzeum könyvtárában.

Rozner István

Az Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici 91. kötete

Megjelent a múzeumi Annales 1999. évi kötete, 290 nyomtatott oldalon. Profiljából következően a kötet a természettudományok igen különböző területeiről közöl cikkeket, ezek között az alábbi rovarászati témájú értekezések olvashatók:

Bálint, Zs.: A new species of *Madeleinea* (*Lepidoptera: Lycaenidae*) from Colombia, with synonymy and notes for other species occurring in the high Andes

Gumovsky, A.: Review of the genus *Entedon* Dalman, 1820 (*Hymenoptera, Eulophidae, Entedoninae*). 5. Revision of the cyanellus species group.

Hufnagel, L. & Vásárhelyi, T.: On the larvae of *Cymatia rogenhoferi* (Fieber, 1864) and *Gerris asper* (Fieber, 1860) (*Heteroptera: Nepomorpha, Gerromorpha*).

Kirschenhofer, E.: Über neue und wenig bekannte Carabiden Arten und Gattungen aus Südeuropa, Kleinasien, Süd- und Südostasien (*Coleoptera: Carabidae: Lebiinae*).

Kiss, B.: *Mesovelis thermalis*, a new semiaquatic bug in the Hungarian fauna (*Heteroptera: Gerromorpha*).

Marcuzzi, G. Five new species and a new subgenus of *Cyrtosoma* Perty from the West Indies (*Coleoptera, Tenebrionidae*)

Melika, G. & Bechtold, M.: The cynipid wasp collection of Dr. Gyula Méhes (*Hymenoptera: Cynipidae*).

Melika, G.: Synonymy of two gall wasps, *Andricus seckendorffi* Wachtl and *Andricus magretti* Kieffer (*Hymenoptera: Cynipidae*).

Papp, J.: Five new *Microchelonus* species from the Neotropical Region (*Hymenoptera, Braconidae: Cheloninae*).

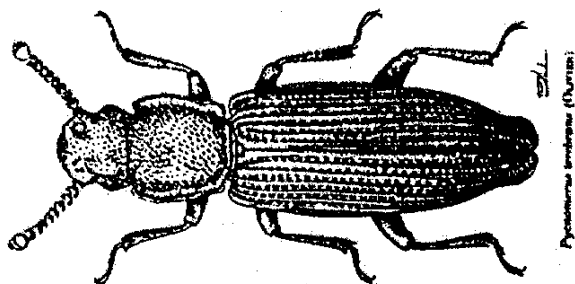
Peregovits, L. & Ronkay, L.: New species of Apospasta Fletcher, 1959 and Homonacna Fletcher, 1961 from Kenya and Tanzania (Lepidoptera, Noctuidae).

Skuhravá, M. & Skuhravý, V.: Gall midges (Diptera: Cecidomyiidae) of Hungary.

Merkl Ottó

Folia entomologica hungarica. 60. kötet
Kezünkben az újabb "volumen" 378 oldalon 29 tanulmánnyal, két közleménnyel, könyvismertetéssel és társasági élet rovattal. Az utolsó pillanatban sikerült a Kódex legújabb kiadásában található fontosabb változások rövid ismertetőjét is mintegy függelékként a kötetbe foglalni. Az érdeklődő tagtársak megnézhetik, illetve megvásárolhatják az MTM könyvtárában, és a társaság ülésén.

Bálint Zsolt

ROVARÁSZ CSEMEGE

Az alábbiakban olyan híreknek adunk helyt, amelyek nem a szaksajtóban, hanem a napi sajtóban jelentek meg. A nyári uborkaszezonban talán egy kissé túloznak, de mindenestre két nyári hírt közreadok a Rovarász Híradóban is.

New York városában fafalók pusztítanak – természetvédelem

Csapás csapás után éri New Yorkot az idén: előbb hőség, utána aszály, majd áradás sújtotta a nagyvárost, most pedig fát támadják az ázsiai, hosszú szarvú faevő bogarak. A fafalók már vagy féltucatnyi amerikai államba "rágtak" maguknak utat, s most megérkeztek Manhattanbe. Félt, hogy a Central Park egy részét is bekebelezzik. Védekezni ellenük a fák

kivágásával, elégetésével lehet (MTI, METRO)

(Szép körülírása ez egy cincérfajnak. Őrülhetnének az amerikaiak, hogy ők is kapnak valamit az Óvilágból cserébe, a burgonyabogárért, a szövőlepkéért és egyéb jókért.)

Milliók egy bogárért

Háborognak a japán szkarabeuszgyűjtők, amiért egyikük nem átalott tízmillió jent – 220 millió magyar forintnyi összeget – fizetni egy különleges példányért. A magát megnevezni nem óhajtó üzletember kézségesen kifizette ezt az összeget, mivel a bogár hossza szokatlanul nagy: 80 milliméter. Japánban sok a gyűjtő és az árak gyorsan emelkedtek az utóbbi évtizedekben, bár messze elmaradtak a tízmillió jentől (Magyar Nemzet, METRO)

(Lehet talán egy-két nullával kevesebb? Mindenesetre a japán szkarabeuszgyűjtő üzletember nem csinált valami túl jó üzletet, hiszen elég egy éhes múzeumbogár, s a különleges példánynak annyi. Ha meg értékesíteni akarja, hol van az a másik bolond gyűjtő, aki ennyi, vagy ennél több pénzt adna érte. Ámbár lehet, és ez a hírből nem derül ki, hogy esetleg egy óegyiptomi eredeti arany szkarabeuszról van szó?

Rozner István

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója, megjelenik negyedévente.

Felelős kiadó a Rovartani Társaság elnöke, szerkesztik: Bálint Zsolt, Rozner István és Szöcs Gábor

Szerkesztőség: Bálint Zsolt,

Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, 1088, Budapest, Baross utca 13.

Telefon: 267-7100.

drótposta:

balint@zoo.zoo.nhmus.hu